

SÖZLÜK

Açıklayıcı teori: ‘Gerçek dünya’daki olay, gelişme ve sorunları, genellenmiş nedensel önermelerle mantıklı hale getirmeye çalışan teori.

Adaptasyon: Yeni şartlara değişme; özellikle de iklim değişikliğiyle yaşamayı öğrenme.

Adem-i merkezileşme: Yetki ve sorumlulukların ulusal kurumlardan yerel olanlara aktarılması yoluyla yerel özerkliğin artırılması.

Adil ticaret: Yoksulluğun azaltılmasıyla ilgili olarak yoksul ülkelerdeki satıcıların ve üreticilerin çıkarlarını dikkate alan ve sadece ekonomik değil, aynı zamanda ahlâki kriterlerin de karşılanmasını öngören ticaret.

Ağ (şebeke): Genellikle bilgi alış-verişinde bulunmak veya yaymak için, insanlar veya örgütler arasındaki gevşek veya gayri resmî ilişkî biçimleri yoluyla sosyal yaşamı koordine etme aracı.

Ahlâki görecelilik: Mutlak değerler olmadığına dair inanç veya ahlâki meseleler hakkında derin ve yaygın uzlaşmazlıkların olduğu bir durum.

Akıllı güç: Olası bir sert güç kullanımıyla destelenmiş yumuşak güç kullanımı.

Almanya Sorunu: Güçlü ve birleşik bir Almanya’nın ortaya çıkışının, Avrupa devletler sisteminde neden olduğu yapısal istikrarsızlık.

Altın değişimi standardı: Paraların ‘altın standardı’ çerçevesinde değeri belirlenmiş olan (altın karşılığında değiştirilebilen) bir paraya bağlı olarak değerlerinin tespit edildiği ödeme sistemi.

Alt-sınıf: Pek-çok konuda yokluk (işsizlik veya düşük ücret, düşük standartlı konutlar, yetersiz eğitim gibi) yaşayan insanları ifade etmek için kullanılan, iyi tanımlanamamış ve siyasal olarak tartışmaya açık bir kavram.

Amerikanlaşma: ABD’nin ekonomik-politik hakimiyeti ve/veya Amerikan kültürel değer ve uygulamalarının dünyanın diğer yerlerine yayılması.

Ampirizm: Bilginin tek dayanağının deneyim olduğu ve bu yüzden tüm hipotez ve teorilerin gözlem yoluyla test edilmesi gerektiği düşüncesi.

Anaerkillik: Kelime anlamıyla anne tarafından yönetilme (Latince *mater* kelimesi anne anlamına gelmektedir); tarihsel veya varsayımsal olarak, kadınlar tarafından yönetilen toplum.

Anarşi: Sözlük anlamı kurlsızlıktır. Merkezî bir hükümet veya üstün bir otoritenin olmadığı, fakat bunun bazen (ama her zaman değil) istikrarsızlık veya kaos anlamına gelmediği bir durum.

Anayasa: Devletin değişik kurumlarının görevleri, yetkileri ve işlevlerini tanımlayan ve bu kurumlar arasındaki ilişkiler ile devletle birey arasındaki ilişkileri düzenleyen yazılı ya da yazısız kurallar bütünü.

Anti-Semitizm: Yahudi halkına yönelik önyargı veya nefret. Semitler (Sâmililer), geleneğe göre, Nuh’un oğlu Sâ’m’ın soyundan gelir.

Antlaşma: Uluslararası hukukta bağlayıcı ola-

rak kabul edilen, iki ya da daha fazla devlet arasında imzalanmış olan resmî sözleşme.

Antroposantrizm (insan merkezcilik): İnsanın ihtiyaçlarının ve çıkarlarının ahlâki ve felsefi olarak daha önemli olduğu inancı.

Asimetrik savaş: Askeri, ekonomik ve teknolojik güçleri bariz biçimde eşit olmayan taraflar arasında yürütülen ve savaş stratejilerinin zayıf olanın ihtiyaçlarına göre uyarlanma eğiliminde olduğu savaş.

Asimilasyon: Göçmen toplulukların, ev sahibi toplumun değer, bağlılık ve yaşam tarzlarına uyum sağlayarak kendi kültürel özgünlüklerini kaybetme süreci.

Asit yağmuru: Fosil yakıtların yakılması yoluyla atmosfere karışmış olan sülfürik, nitrik ve diğer asitleri içeren yağmur.

Askeri alanda devrim: Özellikle ABD’de, ‘yüksek’ teknolojiyle çabuk ve kesin sonuçlar elde etmeye yönelik ‘akıllı’ silahlara dayanan yeni askerî stratejilerin geliştirilmesi.

Askeri fahişelik: Orduya hizmet etmek amacıyla gerçekleştirilen, bazen de ordu tarafından organize edilen fahişelik.

Asya değerleri: Asya toplumlarının tarihini, kültürünü ve dinsel arka planını yansıttığı var sayılan değerler. Toplumsal uyum, otoriteye saygı ve aileye olan inanç, bunun örnekleri arasında sayılabilir.

Aşamalılık: Kararların, açık ve amaçlar doğrultusunda değil de değişen koşulların dayattığı küçük uyarlamalarla alındığı teorisi.

Atomizm: Toplumun, kendi çıkarlarını düşünen, büyük ölçüde kendi kendine yeterli ve ayrı atomlar olarak yaşayan bireylerden oluşma eğilimi.

Avro bölgesi krizi: Düşük büyüme ve azalan rekabet kapasitesiyle birlikte avro bölgesinde ortaya çıkan bütünlük bir kamu borçları ve bankacılık krizi.

Avro bölgesi: Tek para biriminin (avro) kullanıldığı AB bölgesi (2015 itibarıyla 19 üye devleti kapsamaktadır).

Avrupa-merkezcilik: Avrupa kültüründen çıkarsanan değer ve teorilerin, diğer grup ve halklara uygulanması. Önyargılı veya çarpıtılmış bir bakış açısını çağırıştırır.

Aydınlanma: 18. Yüzyıl’da zirveye ulaşan, akıl ve ilerleme adına din, siyaset ve genel anlamda öğrenme (bilgiyi elde etme) konusundaki geleneksel inanışlara meydan okuyan bir entelektüel hareket.

Bağımlılık teorisi: Yoksul devlet veya bölgelere bağımlılık ve az gelişmişliği dayatan uluslararası kapitalizm içindeki yapısal dengesizlikleri vurgulayan neo-Marksist bir teori.

Bağlantılılık: Bir cihaz (genellikle bilgisayar) ile diğerleri arasında, bilgi alış-verişlerinin hız, kolaylık ve kapsamını etkileyen bağlantıları ifade etmek için kullanılan bir moda bilgisayar sözcüğü.

Bağılantısızlar Hareketi: Soğuk Savaşın güç bloklarından herhangi birine resmî siyasî ve ekonomik aidiyet duymaktan kaçınan ve barış içerisinde bir arada yaşama ve birbirinin işlerine karışmama değerlerine bağlı ülkelerin oluşturduğu ve 1961’de kurulan örgütlenme.

Barış getirisi: Süpergüç rekabetinin sona ermesinin ortaya çıkardığı askerî harcamaları azaltma ve ekonomik ve sosyal harcamaları artırma fırsatı. ‘Silahları tereyağına çevirme’ şeklinde de adlandırılır.

Barışı koruma (*peacekeeping*): Çatışmalar durduğunda barışı korumak ve barış yapımcılar tarafından ortaya çıkarılan anlaşmaların uygulanmasına yardımcı olmak üzere uygulamaya konmuş bir yöntem.

Barışı uygulama (*peace enforcement*): Saldırı davranışının gerçekleştiği durumlarda barışı ve güvenliği yeniden ortaya çıkarmak için baş-

vurulan, askerî güç kullanmayı da içeren zorlayıcı önlemler.

Belle époque: Fransızca kökenli bu sözcüğün sözlük anlamı ‘güzel çağ’dır. Avrupa’da 19. Yüzyıl’ın sonlarıyla Birinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesine kadar geçen barış ve refah dönemi, ‘altın bir çağ’ olarak görülmekteydi.

Beyin göçü: Bazen ‘beşeri sermaye kaçışı’ olarak da adlandırılan, eğitilmiş veya yetenekli bireylerin kendi köken ülkelerinden bir başka ülkeye göçü.

Bilgi toplumu: Temel dinamik gücü teknolojik gelişme ve yayılma, kritik kaynağı bilgi/enformasyon olan toplumdur.

Bireycilik: Bütün toplumsal grup veya kolektif yapılar üzerinde bireyin yüce önemine olan inanç.

Bireylik (individuality): Bir kişiyi diğer tüm insanlardan ayırt edecek şekilde, kişinin özgün kimliğinin veya niteliklerinin farkına vararak kendini gerçekleştirmesi.

Birinci dalga feminizm: Hukuki ve siyasi haklar, özellikle de oy hakları alanında cinsiyetler arasında eşitliği hedefleyen 19. Yüzyıl’dan 1960’lara kadar sürmüş olan feminizmin ilk türü.

Blitz: Yoğun ve sürekli hava bombardımanı.

Blitzkrieg: (Almanca): Sözlük anlamı ‘yıldırım savaşları’dır; genellikle düşmanın direnişini kırmak için yapılan hava bombardımanının ardından zırhlı kollar şeklinde derinliklere nüfuz etmek.

Borç hafifletme: İyi yönetim şartlarıyla da ilişkilendirilerek dış borcun silinmesine ya da ‘sürdürülebilir düzeylere’ indirilmesine yönelik anlaşmalar.

Borç krizi: Bir ülkenin ekonomik kazançlarının, faizlerin geri ödenmesini sağlayamayacak kadar yetersiz olması nedeniyle borçlarını yönetememesi durumu.

Brejnev Doktrini: Leonid Brejnev tarafından 1968’de ilan edilen ve Varşova Pakti üyelerinin yalnızca ‘sınırlı egemenliğe’ sahip olduğunu savunan ve olası Sovyet müdahalesini haklı gösteren doktrin.

Brinkmanship: Rakibi geri adım atmaya ikna etmek amacıyla, anlaşmazlığı, savaşı bile riske edecek noktaya kadar tırmandırma stratejisi.

Bulaşma (contagion): Dünyanın bir bölgesindeki krizin uyardığı yatırımcıların, dünyanın diğer bölgelerindeki paralarını geri çekme eğilimi ve dolayısıyla paniğin, başlangıçtaki kapsamının çok ötesine yayılması.

Bush Doktrini: WMD’ler geliştirme ve/veya teröristleri barındırma yoluyla ABD’yi tehdit ettiği düşünülen devletlere karşı, muhtemelen rejim değişikliğini sağlayacak şekilde önlüyor yici askerî harekât gerçekleştirilmesini öngören doktrin.

Bütüncüllük: Bütünün, parçaların bir araya gelmesinden daha fazlası olduğu inancı. Bütüncüllük, anlayışın, parçalar arasındaki ilişkileri kabul ederek kazanılabileceğini ima eder.

Caydırıcılık: Olası bir askerî tepkinin kapsamına (saldırının maliyetinin, yaratabileceği her tür faydadan daha fazla olacağı) dikkat çekerek saldırıyı önlemeye yönelik taktik veya strateji.

Cemaatçilik (Toplulukçuluk): Bireylerin ait oldukları cemaatler tarafından şekillendirilmesi anlamında, kişi veya benliğin, cemaat yoluyla oluştuğu inancı.

Cihat: Sözlük anlamı ‘çaba’ veya ‘mücadele’ olan İslami bir terim. Terim zaman zaman ‘kutsal savaş’la eş anlamlı (ikincil cihat) kullanılsa da, iman adına içsel bir mücadele olarak (büyük cihat) anlaşılması daha uygundur.

Cinsiyetçi yaklaşım: Bir cinsiyetin deneyim, peşin hüküm veya yönelimlerini diğerinden daha fazla yansıtmaya eğilimi; bir cinsiyet lehine önyargı.

Cumhuriyetçi liberalizm: Özellikle demokrasi ve barış arasındaki bağlantıyı vurgulayan ve cumhuriyetçi (monarşik değil) yönetim biçiminin yararlarını ön plana çıkaran bir liberalizm biçimi.

Çevre merkezlilik: İnsani amaçlara ulaşılmasından çok ekolojik dengenin korunmasına öncelik veren teorik yaklaşım.

Çevre vergileri: Bireyleri ya da şirketleri örneğin ortaya çıkardıkları atıklar, neden oldukları kirlilik, ortaya çıkardıkları gaz salınımları ya da tükettikleri sınırlı kaynaklar çerçevesinde cezalandıran vergiler.

Çevreci siyaset (ecologism): Doğanın cansız dünya yanında bütün insanları ve diğer canlıları içeren birbirine bağlanmış bir bütün oluşturduğu inancına dayanan siyasî ideoloji.

Çeyiz sistemi: Damadın ailesine, gelinle birlikte para veya mal verme uygulaması.

Çift-cinsiyetlilik: Hem eril hem dişi özelliklere sahip olma; insanların cinsiyetlerinin sosyal rollerini ya da siyasî statülerini belirleme bakımından önemsiz olması anlamında insanların cinsiyeti olmayan 'kişiler' olduğuna işaret etmek için kullanılmaktadır.

Çok-düzeyle yönetim: Ulus-üstü ve ulus-altı kurumların artışından ya da önemlerinin artmasından kaynaklanan ve birbiriyle örtüşen veya ilişkili kamusal otorite örüntüsü.

Çok-tarafllılık: Diğer devletler veya uluslararası örgütlerle uyum içerisinde hareket etme politikası ya da üç veya daha fazla aktör arasında koordineli ilişkiler sistemi.

Damlama (trickle down): Serbest piyasa politikalarının uygulanmasının sadece zenginlere değil, zaman içerisinde ekonomik büyümedeki artış ve hayat standartlarındaki yükselme çerçevesindeki fakirlere de fayda getireceğini iddia eden teori.

Davranışsalcılık: Sosyal teorilerin yalnızca gözlemlenebilen ve araştırma için sayısal veri-

ler sunan davranışlar temelinde inşa edilmesi gerektiğine dair düşünce.

Deflasyon: Ekonomideki iktisadi faaliyetlerin düzeyindeki azalışa bağlı olarak fiyatların genel düzeyinin düşmesi.

Demokratik barış tezi: Barış ve demokrasi arasında doğal bir bağlantı olduğu ve özellikle demokratik devletlerin birbirleriyle savaşmadığı düşüncesi.

Demokratikleşme: Temel özgürlüklerin ve siyasal hakların verilmesi, rekabetçi seçimlerin yapılması ve piyasa reformlarının başlamasında yansımalarını bulacak şekilde otoriter rejimlerden liberal demokrasiye geçiş.

Dengeleme: Savunmasız kalma korkusuyla, daha kuvvetli olan ya da yükselen güce karşı çıkma veya meydan okuma.

Dengesiz kalkınma: Ekonomik sömürünün yarattığı baskılar nedeniyle, bir kapitalist ekonomide sanayinin, ekonomik sektörlerin ve ülkelerin farklı oranlarda gelişme eğilimi.

Denkleyici güç: Karşıt güçleri uyarması ve rakip güç merkezlerinin doğmasını tetiklemesi nedeniyle, güç birikiminin genelde geçici olduğu teorisi; genellikle şirketlerin gücüne karşı kişileri ifade etmek için kullanılır.

Derin ekoloji: İnsan merkeziliği reddeden ve doğanın devamına öncelik veren ve biyo-eşitlik, çeşitlilik ve adem-i merkezileşme gibi diğerlerle ilişkilendirilen ideolojik yeşil (çevreci) perspektif.

Detant (Yumuşama): (Fransızca) Sözcük anlamı gevşeme olup, önceden düşman olan devletler arasındaki gerilimin gevşemesini ifade eder. Genellikle Soğuk Savaş'ın bir aşamasını belirtmek için kullanılır.

Determinizm: İnsanların eylem ve tercihlerinin tamamen dışsal faktörler tarafından şekillendirildiğine dair düşünce; determinizm, özgür iradenin bir mit olduğunu ima eder.

Devalüasyon: Para biriminin diğer para birimleri karşısındaki değerinin azaltılması.

Devlet inşası: Yönetimin temel alanlarında politika oluşturulması ve uygulanması için meşru kurumlar ihdas edilmesi yoluyla işlevsel bir devlet kurulması.

Devlet terörizmi: Polis, ordu ya da istihbarat servisleri gibi devlet organları tarafından gerçekleştirilen terörizm.

Devlet yönetimi (*statecraft*): Kamu işlerini yürütme sanatı veya bunun gerektirdiği yetenekler; devlet adamlığı.

Devlet: Tanımlanmış ülke sınırları içerisinde egemen yetki alanına sahip siyasî bir birliklik.

Devlet-merkezcilik: Dünya sahnesi ve iç politikaya devleti temel aktör olarak alan bir siyasî analiz yaklaşımı.

Devletler sistemi: Devletler arasındaki düzenin ve tahmin edilebilirliğin ölçütünü oluşturan ikili ve çok taraflı ilişkiler örüntüsü.

Dış ticaret hadleri: İthalat fiyatlarıyla ihracat fiyatları arasındaki denge.

Dış: Bir başka ülke, bölge ve halk ile iştigal etmek veya ilgili olmak. Yadırgı olanı, aşına olunmayanı ima etmektedir.

Dışgöç (*emigration*): İnsanların başka bir ülkeye yerleşmek amacıyla kendi anavatanlarını terk etme süreci.

Dışsal egemenlik: Dünya sahnesinde bir aktör olarak, dış ilişkilerinde daha yüksek bir otoritenin olmaması anlamında devletin sınırsız ve mutlak otoritesi.

Dışsallık: Ekonomik faaliyetin geniş kapsamlı etki doğuran, fakat bir şirketin bilançosunda gösterilmeyen ya da ülkenin GSHM'sinin bir parçasını oluşturmayan maliyetleri.

Diaspora: (İbranicede) Sözlük anlamı dağılmadır. Zorla yerinden olma veya yayılma anlamına gelir, fakat böyle bir yayılmanın sonu-

cu olarak ortaya çıkan ulus-ötesi topluluğu ifade etmek için de kullanılır.

Diplomasi: Devletler arasında, sorunları savaşa başvurmadan çözmeyi amaçlayan müzakere ve iletişim süreci, dış politikanın bir aracı.

Diplomatik dokunulmazlık: Atanmış diplomatların yabancı ülkelerde sahip olduğu haklar ve bağımsızlıklar dizisi. Genellikle, tutuklanmaktan ve cezai suçlamalarla mahkemeye getirilmekten muafiyet ile ayrıcalıklı seyahat ve iletişim düzenlemeleri gibi hususları içerir.

Doğa hâli (durumu): siyasî otoriteden ve birey üzerinde resmî (yasal) kontrollerden yoksun toplum.

Doğal haklar: İnsanlar açısından temel nitelikte olan ve bu yüzden devredilemez nitelik taşıyan (başkaları tarafından alınamayan), Tanrı tarafından verilmiş olan haklar.

Doğal hukuk: İnsani yasaların tabi olduğu ya da olması gerektiği ahlâki sistem; doğal hukuk, doğa, akıl ya da Tanrı tarafından ortaya konan evrensel standartlar içerir.

Doğrudan eylem: Anayasal ve yasal çerçevenin dışında girilen siyasal eylem. Doğrudan eylem, pasif direnişten terörizme kadar uzanabilir.

Döviz kuru: Bir paranın başka bir paraya dönüştürülme fiyatı.

Durgunluk: Normal ekonomik döngünün bir parçası olarak genel ekonomik düşüş dönemi.

Dünya düzeni: Gücün, devletler ve diğer önemli aktörler arasında nispeten istikrarlı ilişkiler ve davranışlar doğuracak şekilde dağılımı.

Düşük siyaset: Dış veya iç politika alanında olsun, devletin hayatı ulusal çıkarlarını ilgilendirmede düşünülen sorun alanları.

Egemen eşitlik: Diğer farklılıklar ne olursa olsun, devletlerin, uluslararası hukuk çerçevesinde

sinde sahip oldukları haklar, yetkiler ve korumalar bakımından eşit oldukları ilkesi.

Egemenlik: Mutlak ve sınırsız güç ilkesi; ne iç ne de dışlarında daha yüksek bir otoritenin olmaması.

Egoizm: Kendi çıkarları ve iyiliği ile ilgilenme veya bencillik; kendi çıkarlarının ahlâken diğerlerininkinden daha üstün olduğuna inanma.

Eklemlenme (bandwagon): Güvenliği ve sahip olunan etkiyi artırma ümidiyle, daha güçlü olan tarafta yer alma, 'çoğunluğa katılma'.

Ekolojik kapsama alanı: Bir insanın tüketimi için gerekli olan doğal kaynakları sağlama ve onun atıklarını soğurma bakımından ihtiyaç duyulan biyolojik olarak verimli arazinin genişliğine dayandırılan bir ekolojik kapasite ölçme birimi.

Ekonomik bireycilik: Bireylerin, ekonomik konulardaki karar alımlarında özerkliğe hak sahibi olduğu inancı. Ekonomik bireycilik, bazen, özel mülkiyetle eş anlamlı olarak ve *laissez-faire* ilkesini ima eder biçimde de kullanılır.

Ekonomik döngü: Bazen 'ticaret döngüsü' olarak da anılan, ekonomik faaliyetlerin düzeyinin, zaman içerisindeki düzenli salınımları.

Ekonomik egemenlik: Devletin, sınırları içerisindeki ekonomik yaşamın gerçekleşme biçimi üzerinde; maliye ve para politikaları ile ticaret ve sermaye akışlarının bağımsız denetimini de kapsayacak şekilde mutlak otoritesi.

Emek yığını yanılması: Yapılacak sabit miktarda iş olduğu ve işsizlik düzeylerinin, sadece yapılacak bu işin eldeki işgücü arasında paylaşılma biçimine göre belirlendiği konusundaki yanlış inanç.

Emperyal aşırı genişleme: Artan askerî sorumluluklar iç ekonominin büyümesini geride bırakacağı için emperyalist genişlemenin sürdürülemez hale gelme eğilimi.

En fazla kayrılan ülke: Bir ülkenin, başka ülkelere uygulanan bütün ve her türlü avantaj-

lı uygulamalara tâbi tutulmasını ifade eden bir tanımlama.

Entropi: Bütün kapalı sistemlerin er ya da geç kaçınılmaz şekilde sergilediği çürüme ya da dağınıklık eğilimi.

Epistemoloji: ('Bilgi' anlamındaki Yunanca sözcük 'episteme'den gelir) Dünya hakkında anlamlı kavrayışları nasıl elde edebileceğimizi araştırmaları.

Etnik grup: Tipik olarak ortak atalarla bağlantılı biçimde, ortak kültürel ve tarihsel kimliği paylaşan bir grup insan.

Etnik milliyetçilik: Ulusun organik ve genellikle etnik birliğini vurgulayan ve onun milli 'ruhunu' ve kültürel aynılığını koruma veya güçlendirmeyi amaçlayan bir milliyetçilik biçimi.

Etnik temizlik: Genellikle soykırımsal şiddet içeren, bir ırksal saflık davası için, etnik bir grup veya grupların zorla dışarı atılmasını ifade etmek için kullanılan ve olayın çirkinliğini örten bir kavram.

Etnik-merkezcilik: Diğer grup veya halkların davranış ve niyetlerini, gözlemcinin kendi kültür ve deneyimlerinden çıkarsanan değer ve teoriler yoluyla anlama biçimi.

Evrensellik: Tarihsel, kültürel ve diğer farklılıklar ne olursa olsun, tüm insanlara ve toplumlarına uygulanabilecek belli değerleri ve ilkeleri ortaya çıkarmanın mümkün olduğu inancı.

Farklılık feminizmi: Kadınlarla erkekler arasında biyoloji, kültür ya da maddi tecrübeler çerçevesinde ortaya çıkmış olan ortadan kaldırılamaz nitelikte farklılıklar olduğunu öne süren feminizm türü.

Faydacılık: 'İyi' haz ya da mutlulukla, 'kötü' de acı ve mutsuzlukla eş tutan ve 'en fazla mutluluğu en fazla sayı' için sağlamayı (genel faydacılık ilkesi) hedefleyen ahlâki felsefe.

Federalizm: Egemenliğin merkezi (ulusal ya da uluslararası) organlar ile çevredekiler (ye-

rel olanlar) arasında paylaştırılmasına dayanan toprağa dayalı bir güç dağılımı.

Feodalizm: Değişmez toplumsal hiyerarşiler ve katı yükümlülük örüntüleriyle tanımlanan tarım temelli bir üretim sistemi.

Fosil yakıt: Gömülü ölü organizmaların karbon açısından zenginleştiren çürümeleri süreci sonucunda oluşan yakıtlar; örnekleri arasında petrol, doğal gaz ve kömür bulunmaktadır.

Fundamentalizm: Belirli ilkelerin sorgulanmaz ve üstün otoriteye sahip temel hakikatler olarak kabul edildiği, genellikle ateşli ve bazen de fanatik bir bağlılıkla ilişkili düşünce tarzı.

Gayri safi milli hasıla: Bir ekonomide üretilen bütün malların ve hizmetlerin toplam değeri; bir ulusal gelir ölçme aracı.

Geçiş ülkeleri: Merkezi planlamadan piyasa kapitalizmine geçiş sürecinde olan eski Sovyet Bloku ülkeleri.

Gelenekselcilik: Topluma tarihsel köklere sahip bir kimlik duygusu kazandırma konusunda gelenek ve sürekliliğin önemine inanmak.

Gerçekçi ütopya: Sakinlerinin adil ve barışçı ilişkiler içerisinde yaşadığı, ama buna erişebilmek için gerçek dünyadan da kopmamış bir toplum ideali.

Gerilla savaşı: (İspanyolca) Sözlük anlamı ‘küçük savaş’tır. Üstün ateş gücünden ziyade, hareketlilik ve sürpriz unsurlarına vurgu yapan ve araziye uyumlu taktikler kullanan düzensiz birliklerin yürüttüğü direniş ya da ‘halk’ savaşı.

Gıda dampingi: Piyasa paylarını korumak ya da küresel fiyatları desteklemek için fazlalık oluşturan gıda maddelerinin yoksul ülkelere parasız ya da çok ucuza verilmesi.

Glasnost: (Rusça) Sözcük anlamı ‘açıklıktır’. Sovyetler Birliği’nde, tek parti komünist devleti bağlamında ifade özgürlüğünü belirtmek için kullanılmıştır.

Göç (migration): Bireylerin veya bireylerden

oluşan grupların uluslararası sınırları geçerek veya ülke içerisindeki hareketi.

Göçmenlik (immigration): Vatandaş olmayanların yerleşmek amacıyla bir ülkeye taşınma süreci.

Gömülü liberalizm (embedded liberalism): Piyasaların etkinliğini daha genel sosyal toplum değerleriyle uyuşturmaya çalışan liberalizm türü.

Göreceli kazanç: Devletlerin, ikili ve çok taraflı olarak aralarındaki fayda ve yetenek dağılımında yansımalarını bulan birbirleri karşısındaki konumu.

Görelî yoksulluk: İnsanların ait oldukları toplumda alışlageldik türden olan hayat şartlarından ve kolaylıklardan mahrum olması anlamında belirlenen fakirlik standardı.

Görelilik: Hiçbir evrensel gerçeğin (epistemolojik görelilik) ya da hiçbir evrensel değer olmadığını (ahlâki ya da kültürel görelilik) ima eden, fikirlerin ve değerlerin sadece belli sosyal, kültürel ve tarihsel koşullarla ilişkili olarak geçerli olduğu inancı.

Grup düşüncesi (groupthink): Psikolojik ve mesleki baskıların, birleşik ve uyumlu bir tutum benimseme konusunda karar alıcı grubu teşvik etmesi sonucunu doğuran olgu.

Güç dengesi: Genel bir eşitlik yaratma ve bütün devletlerin hegemonik tutkularını törpüleme eğilimi taşıyan ve hiçbir devletin diğerlerine üstünlük sağlayamadığı durum.

Güç politikası: İnsanın temel amacının güç arayışı olduğu varsayımı temelindeki siyaset yaklaşımı. Kavram bazen betimlemeye yönelik olarak da kullanılır.

Gümrük birliği: Belli sayıda devletin dünyanın geri kalanına karşı ortak tarife belirlemek ve genelde kendi aralarında da tarifeleri kaldırmak için yaptıkları düzenleme.

Güvenlik çelişkisi: Ulusal güvenliği güçlendirmek için gerçekleştirilen bir askerî kapasite

artırımının, başka devletleri, daha tehdit edici ve düşmanca tutumlar takınmaya yönelterek ters sonuçlar doğurması.

Güvenlik ikilemi: Bir devletin savunma amacıyla askerî gücünü artırmasının, her zaman, diğer devletler tarafından saldırgan olarak algılanmaya yatkın olmasından doğan ikilem.

Güvenlik rejimi: Devletler ve diğer aktörler arasında çatışmaların barışçı çözümünü garanti altına almak için oluşturulmuş bir işbirliği çerçevesi.

Güvenlik topluluğu: Gerçekleştirilen işbirliği ve bütünleşme düzeyinin devletler arasında savaşı ya da güç kullanımını imkânsız hale getirmese bile olasılığını düşürdüğü bölge.

Güvenlik: Tehlikeden uzak olma ve tehditlerin yokluğu hali. Güvenlik, ‘ulusal’, ‘uluslararası’, ‘küresel’ veya insani açılardan tanımlanabilir.

Hafifletme: Bir şeyin etkisini hafifletme ya da azaltma; özellikle iklim değişikliğini sınırlandırmak için sera gazı salınımını azaltma.

Haklı savaş: Amaç ve yürütülüş bakımından bazı etik kriterleri yerine getiren ve böylece ahlâken haklı olduğu iddia edilebilecek savaş.

Havuzda toplanmış egemenlik: Karar verme otoritesinin, belirli egemenlik yetkilerinin merkezi idarelere devredildiği uluslararası bir işbirliği sistemi içerisinde devletler tarafından paylaşılması.

Hegemon: Önde gelen ya da üstün bir güç.

Hegemonik savaş: Küresel güç dengesini yeniden yapılandırarak bütün dünya düzeni üzerinde hakimiyet kurmak için yapılan savaş.

Hegemonya: Sistemin bir unsurunun diğerleri üzerinde yükselmesi veya hakimiyet kurması. Marksistlere göre hegemonya, ideolojik hakimiyet anlamına gelir.

Hiper-güç: Potansiyel rakiplerinden çok da-

ha güçlü olan ve böylece dünya siyasetine hakim devlet.

Hiper-küreselleşme: Bilgisayar temelli mâli ticaret, uydu iletişimi ve cep telefonu gibi teknolojilerin ve internete erişimin yaygınlaşmasıyla birlikte yeni, küreselleşmiş ekonomik ve kültürel örüntülerin kaçınılmaz hâle geldiği görüşü.

Hiyerarşi: Kademelendirilmiş makamlara dayalı, net ve genellikle yukarıdan aşağı yönlü otoriteyi yansıtan örgütlenme.

Homojenleşme: Tüm parça ve unsurların (burada ülkelerin) benzer hale gelme veya ayırtılma eğilimi.

Hukuk bilimi (*Jurisprudence*): Hukuk bilimi veya felsefesi ya da hukuk sistemi veya yapısı.

Hukukun üstünlüğü: Bütün eylem ve davranışları kapsayacak bir çerçeve oluşturma anlamında ‘yönetenin’ hukuk olması gerektiği ilkesi.

Irk: Ortak atalar temelinde aynı fiziksel veya biyolojik özellikleri paylaştıkları varsayılan bir grup insan.

İç savaş: Bir devlet içerisinde, genellikle ya devleti kontrol altına almak veya yeni bir devlet kurmak için siyasal olarak örgütlü gruplar arasında yürütülen silahlı çatışma.

İçişlerine karışmama: Devletlerin başka devletlerin iç meselelerine karışmaması gerektiğine işaret eden ilke.

İçsel egemenlik: Ülke sınırları dahilindeki tüm vatandaş, grup ve kurumları bağlayıcı kararlar alan, devlet içerisinde bir kuruma verilmiş üstün güç/otorite olgusu.

İhtiyat ilkesi: Eylemsizliğin maliyetinin (muhtemelen gereksiz) eylemin maliyetini aştığı gerçeği çerçevesinde, bilimsel belirsizliğin olduğu temel ekolojik ve diğer meselelerde eylem gerçekleştirmenin daha uygun olduğu ilkesi.

İkinci dalga feminizm: 1960'larda ve 1970'lerde ortaya çıkmış, kadınların başta özel hayatta olmak üzere özgürleşmesiyle ilgili daha radikal düşünceler içeren feminizm türü.

İkinci vuruş: İlk vuruş saldırısına tepki olarak düşmana karşı gerçekleştirilen misilleme saldırısı.

İlişkisel güç: Bir aktörün başka aktörü veya aktörleri kendi tercihleri dışında et-kileme yeteneği.

İlk vuruş: Düşmana karşı gerçekleştirilen öneleyici ya da sürpriz saldırı; 'birinin misillemesi-ni önce çekme'.

İmparatorluk: Çeşitli kültür, etnik grup veya milliyetlerin tek bir otoriteye tâbi olduğu haki-miyet yapısı.

İnsan kaçakçılığı: İnsanları sömürmek amacıyla, hile ve zorlamayla bir yerden başka yere götürme, onları seks kölesi veya başka tür köleler olarak satma.

İnsan ticareti: Zorlama veya şiddet kullanı-mına ya da kullanma tehdidinde başvurarak in-sanların sömürü amacıyla toplanması ve alıko-nulması.

İnsancılık (humanitarianism): Tipik olarak şefkat, hayırseverlik ve iyilikseverlik davranış-larıyla ortaya konan, bir bütün olarak insanlığın mutluluğuyla ilgilenme davranışı.

İnsani (humanitarian): Spesifik olarak başka-larının refahını artırmayı ya da başkalarının acı-larını azaltmayı arzularak insanlığın çıkarla-rıyla ilgilenme; fedakârlık.

İnsanlığa karşı suçlar: Sivil halka karşı yay-gın, sistematik ve kasti şekilde gerçekleştirilen ve tekrarlanan saldırılar.

İnsansız hava aracı (drone): Gözetleme veya saldırı amaçlarıyla kullanılabilen insansız ha-va aracı.

İnternet: Dünya üzerindeki bilgisayarları bir-birine bağlayan ağların küresel ağı; kullanıcıla-

rın online bilgiye hem eriştiği hem de onu da-ğıttığı 'sanal' ortam.

İntihar terörizmi: Fail(ler)in saldırıyı gerçek-leştirirken bu süreçte kendisini de öldürme ni-yetinde olduğu bir terörizm biçimi.

İsyan: Kurulu rejimi devirme amacı taşıyan ve düzensiz askerlerin katıldığı silahlı başkaldırı.

İşbölümü: Ekonomik verimliliği artırmak ama-cıyla, üretim görevlerinin ayrıştığı ve daha fazla uzmanlaştığı süreç.

İşçi dövizleri: Vatandaş olmayan kişiler tara-fından kazanılan veya elde edilen ve kendi kö-ken ülkelerine gönderilen paralar.

İşkence: Bir cezalandırma şekli olarak ya da bilgi veya itiraf elde edebilmek için yoğun fiziki ya da ruhsal acı veya ıstırap vermek.

İşlevselcilik: Yönetimlerin temelde insanların ihtiyaçlarıyla ilgilendiği gerçeğine dayanan te-ori; işlevselcilik, belli karar alma alanlarında ku-rucu devletler tarafından bütünleşme yönünde kontrollü şekilde atılan ve sayıları giderek artan adımları ifade etmektedir.

İtaat: Başkalarının arzu ve beklentilerine gö-nüllü olarak uymak.

İthal ikameci: İçerideki endüstrilerin en azın-dan bebeklik dönemlerinde dış rekabetten ko-runmasını öngören ekonomik strateji.

İyi yönetim: BM'ye göre, bir toplumdaki ka-rar alma sürecinde; halk katılımı, hukukun üs-tünlüğüne saygı, şeffaflık, duyarlılık ve hesap vermenin de aralarında bulunduğu standart-lardır.

Jus ad bellum: Meşru güç kullanımını kısıtla-yan ilkelerde yansımaları bulacak şekilde haklı nedenlerle savaşa başvurma.

Jus in bello: Savaşın nasıl yürütülmesi gerekti-ği konusundaki ilkeleri taahhüt ederek savaşın adil bir şekilde idaresi.

Kaldırma kapasitesi: Mevcut gıda ürünleri, yaşam ortamı, su ve diğer gereklilikler çerçe-

vesinde bir ekosistemin besleyebileceği maksimum canlı miktarı.

Kalkınma: Büyüme, gelişme, artma ya da düzelme olgusu. Kalkınma, yaygın şekilde ekonomik büyümeyle ilişkilendirilmiştir, ancak oldukça tartışmalı bir kavramdır.

Kamu borçları krizi: Devlet finansmanında, ulusal borçların üçüncü taraflardan yardım almadan geri ödenmesi veya yeniden finansmanını imkânsız hale getiren yapısal dengesizlik.

Kamusal mal: Doğası gereği herkese fayda sağlayan ve hiç kimsenin ona erişimi engellemeyen mal veya hizmetler.

Kapitalist çevreleme: 1918-1921 Rus İç Savaşı sırasında geliştirilen ve kapitalist devletlerin, komünizmi yıkmak amacıyla aktif bir biçimde Sovyetler Birliği'nin düzenini bozmaya çalıştığını savunan bir teori.

Kapitalizm: Özel mülkiyete dayalı ve ekonomik yaşamın piyasa ilkelerine göre örgütlendiği genellenmiş bir mal üretim sistemi.

Karma-aktör modeli: Devletlerin ve ulusal hükümetlerin rolünü inkâr etmeden, uluslararası politikanın çok daha geniş çıkar ve grup yelpazesi tarafından şekillendirildiği teorisi.

Karşılaştırılamazlık: Ortak nitelikleri olmaması nedeniyle iki rakip inanç veya önermenin karşılaştırılamaması veya bunlar arasında bir yargıya varamama durumu.

Karşılığı olan gerçeklik teorisi: Önermelerin, sadece ve sadece verilerde karşılığı varsa doğru olduğu yönündeki teori.

Karşılıklı Kesin Yıkım (*Mutually Assured Destruction - MAD*): Her iki tarafın da yok edilemeyen bir ikinci vuruş kapasitesine sahip olduğu ve herhangi bir tarafın nükleer bir saldırısının yalnızca kendi yıkımını kesinleştirdiği bir durum.

Kaynak güvenliği: Bir devletin ekonomik ve askerî ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek enerji-

ye ve diğer kaynaklara ulaşması çerçevesinde anlaşılan güvenlik.

Kaynak savaşı: Ekonomik gelişme ve siyasî güç bakımından önemli olan kaynakların kontrolünü ele geçirmek ya da elde tutmak için gerçekleştirilen savaş.

Kaynakların lâneti: Bol miktarda doğal kaynağı olan ülkelerin ve bölgelerin düşük büyüme, gelişmenin engellenmesi ve iç karışıklıklarla karşılaşma eğilimleri.

Kendi başının çaresine bakma (*self-help*): Devletin, güvenlik ve bekasını güvence altına almak için dış destek yerine kendi kapasite ve kaynaklarına güvenmesi.

Keynescilik: J. M. Keynes tarafından geliştirilen ve tam istihdamı sağlamak için toplam talebin düzenlenmesiyle ilişkilendirilen bir ekonomik yönetim teorisi ve politikası.

Kimlik savaşı: İnsanların kolektif kimliğinin resmen ve siyaseten tanınması talebini ifade eden kültürel bir yeniden doğuş arayışının çatışmanın temel güdüsünü oluşturduğu savaş.

Kimlik: Nispeten istikrarlı ve süreklilik arz eden bir benlik duygusu. Kimlik, *kişisel* (bireye özgü), *toplumsal* (bir grupta paylaşılan) veya *insani* (tüm insanlarla paylaşılan) olabilir.

Kirli eller sorunu: Siyasetçilerin siyasal toplumun çıkarları uğruna genel kabul gören ahlâk kurallarını ihlal etmesinin (iddia edildiği üzere) gerekli olabileceği ve yanlış şeyler yapmanın doğru olabileceği sorunlu durum.

Kitle imha silahları: Kitlesele ve ayırım gözetmeyen tahrip kapasitesine sahip, nükleer, radyolojik, kimyasal ve biyolojik silahları içeren silah kategorisi.

Klasik realizm: Güç siyasetini büyük ölçüde insan bencilliği veya egoizmi ile açıklayan realizm biçimi.

Kolektif devlet: Özel mülkiyeti ortadan kaldırarak merkezi planlamaya dayalı veya 'komuta' ekonomisi kurmaya çalışan devlet.

Kolektif ikilem: Her çözümün, tek bir devletin hareketi yerine uluslararası işbirliğini zorunlu kılması anlamında devletlerin karşılıklı bağımlılığından kaynaklanan bir sorun.

‘Komşuyu fakirleştir’ politikaları: Kendi ülkesinin kısa vadeli ulusal çıkarlarına olduğu inancıyla diğer devletlerin aleyhine izlenen ve çoğunlukla korumacılığı tanımlamak için kullanılan politikalar

Konfederasyon: Her devletin oybirliğiyle karar verme sistemiyle garanti altına alınarak egemenliğini koruduğu kısıtlı bir devletler birliği.

Konvansiyonel savaş: Konvansiyonel (nükleer değil) askerî silahlar ve muharebe taktikleri kullanan düzenli ve üniformalı ulusal ordu birlikleri arasında yürütülen bir savaş yöntemi.

Korumacılık: (Varsayıldığı üzere) içerideki endüstrileri korumak için ithalatı kısıtlayıcı nitelikte tarifelerin, kotaların ve başka önlemlerin kullanılması.

Koşulluluk: Genellikle IMF ve Dünya Bankası tarafından ortaya konan ve yeni kredilerle ilgili anlaşma yapılmadan ya da yeni krediler verilmeden önce ekonomik politikaların gelecekteki yönü konusunda bazı şartların yerine getirilmesi gerektiği şartı.

Kredi krizi: Borç veya kredilerin, genellikle bankaların birbirilerine borç verme konusundaki isteksizlikleri nedeniyle genel erişilebilirliğinin azalması.

Kumarhane kapitalizmi: Finansal sermayenin spekülasyona yönelik olarak artırılmasına yatkınlığı nedeniyle çok değişken ve öngörülemez bir kapitalizm türü.

Kurucu devlet teorisi: Devletin siyasî varlığının tamamen diğer devletler tarafından tanınmasına bağlı olduğu teorisi.

Kurum: Uluslararası bir örgütün fiziki kişiliğine sahip olmak zorunda olmayan, davranışla-

rı ve beklentileri şekillendiren normlar, kurallar ve uygulamalar bütünü.

Kutsal metinlerin lafızci yorumu: Tanrının vahyedilmiş kelâmı olarak sorgulanamaz bir otoriteye sahip kutsal metinlerin lafzî (harfi harfine) gerçekliğine olan inanç.

Kutupluluk: Diğer devletlerin davranışlarını etkileyen ve sistemin ana hatlarını şekillendirerek yapısal dinamiklerini belirleyen bir veya daha fazla önemli aktör veya ‘kutbun’ oluşturduğu bir sistem içerisinde olma.

Kültür emperyalizmi: Genellikle ekonomik ve/veya siyasal hakimiyeti pekiştirmekle veya meşrulaştırmakla alâkalı olarak yabancı inanç, değer veya tutumların dayatılması yoluyla yerli kültürün yok edilmesi.

Kültürcülük: İnsanların kültürel olarak tanımlanan varlıklar olduğu, kültürün de kişisel ve toplumsal kimlik için evrensel bir temel oluşturduğu inancı.

Kültürel görecelilik: Doğru veya yanlış meselelerinin tamamen kültürel olarak belirlendiği, sonuçta da genellikle bir kültürün diğerinden daha iyi olduğunu söylemenin imkânsızlığı fikri.

Kültürel milliyetçilik: Self-determinasyondan ziyade, ulusun özgün bir medeniyet olarak yeniden dirilmesine özel vurgu yapan bir milliyetçilik biçimi.

Küresel ısınma: Karbondioksit gibi sera gazlarının hapsedtiği sıcaklıktan kaynaklandığına inanılan Yeryüzü’nün ısısındaki artış.

Küresel ortak mallar: Bireylerin mahrum bırakılamayacağı ve faydalananların karşılığında bir ödeme yapma niyeti taşımadıkları genel faydalar.

Küreselcilik: Genellikle serbest piyasa kapitalizminin değer ve teorilerine desteği yansıtan ve küreselleşmenin yayılmasına adanmış ideolojik bir proje.

Küreselleşme: Yaşamlarımızın giderek biz-

den uzaklarda gerçekleşen olaylar ve alınan kararlar tarafından şekillendirilmesi anlamına gelen karmaşık bir karşılıklı bağlanmışlık ağının ortaya çıkması.

Küresellik: Küreselleşmenin son hâli; küresel ekonomide olduğu gibi tamamıyla karşılıklı bağlantılara sahip bir bütün.

Laikleşme tezi: Modernleşmenin, her durumda, aklın din üzerindeki zaferiyle ve manevi değerlerin yerini laik olanlara bırakmasıyla ele gittiği teorisi.

Laiklik: Genelde din ve devleti ayırma isteğine yansıyan, dinin dünyevi işlere karışmaması gerektiği inancı.

Liberal feminizm: Cinsiyet farklılıklarının kişinin değeri bakımından önemli olmadığı inancına dayanan ve kamusal alanda kadınlarla erkeklerin eşit haklara sahip olması gerektiğini savunan feminizm türü.

Liberal kurumsalcılık: Liberal ilke ve amaçlara ulaşma konusunda hem resmî hem de gayri-resmî kurumların önemini vurgulayan bir araştırma yaklaşımı.

Liberal müdahalecilik: Liberal değerlerin ve kurumların evrensel olarak uygulanabilir olduğunu ve (uygun şartlar olması halinde) diğer devletlerin işlerine müdahale yoluyla yaygınlaştırılması gerektiğini savunan teori.

Mâli birlik: Bir takım devletlerden oluşan bir alanda koordineli vergi ve harcama politikalarının tesis edilmesi.

Mâlîleşme (finansallaşma): Şirketlerin, kamu kuruluşlarının ve birey olarak vatandaşların bütçelerinin, harcamalarını artırmaları için borçlanmalarına olanak verecek şekilde yeniden yapılandırılması.

Marka: Bir ürünün veya ürün grubunun vaat, 'kişilik' veya imajını yansıtan ve tipik olarak isim, logo veya sembolden oluşan sembolik bir yapı.

Maskülinizm: Erkek temelli ya da erkeksi gö-

rüşlerin üstün ya da objektif ve rasyonel olarak görülmesinden kaynaklanan cinsiyet ayrıcalığı.

McDonalddlaşma: Fast-food endüstrisiyle bağlantılı küresel ürünlerle ticaret ve pazarlama uygulamalarının giderek daha fazla ekonomik sektöre hakim olma süreci.

Medeniyetler çatışması tezi: Soğuk Savaş sonrası dünyada çatışmanın, esas olarak ideolojik veya ekonomik değil, fakat daha ziyade kültürel nitelikte olacağı hususundaki teori.

Melezlik (*hybridity*): Sosyal ve kültürel bir karışım durumu. Bu terim, genetik olarak birbirine benzemeyen bitki veya hayvanların çiftleşmesinden türetilmiştir.

Melian Diyaloğu: Tukidides'in *Peleponezya Savaşları* adlı eserinde anlatılan ve Melianlılar ile Atinalılar arasında geçen, Atinalıların Sparta ile aralarındaki çatışmada Melianlıların tarafsız kalma isteğini sonuçta reddettiği bir diyalogdur. En sonunda Atinalılar onları kuşatma altına alarak katletmiştir.

Merkantilizm: 15. Yüzyıl'dan 17. Yüzyıl'ın sonuna kadarki dönemde Avrupa'da en fazla etkili olan ve uluslararası ticaretin yönetimini ve refahın güvence altına alınması konularında devletin rolünü vurgulayan bir ekonomik felsefe.

Merkezileşme: siyasî gücün ya da yönetim otoritesinin tek bir merkezde toplanması.

Metalaştırma: Herhangi bir şeyi sadece ekonomik değeri olan, alınabilen ve satılabilen bir mala dönüştürmek.

Meta-teori: Özellikle ontoloji, epistemoloji ve metodoloji sorunlarıyla ilgilenen ve teorilerin altında yatan felsefi varsayımları yansıtan teori.

Metodoloji: Veri veya kanıtları ortaya çıkarmak için kullanılan yöntemleri de içeren bir analiz veya araştırma biçimi.

Mikro kredi: Genellikle geleneksel kredileri

almaları mümkün olmayan insanlara verilen çok düşük miktardaki yatırım kredileri.

Militanlık: Yüksek veya üstün bağlılık; tipik olarak mücadele veya savaşla ilişkili bir şevk ve tutku düzeyi.

Militarizm: Amaçlara askerî araçlarla ulaşılması; veya askerî fikir ve değerlerin tüm sivil topluma yayılması.

Misilleme (reprisal): Yanlış yaparı cezalandırmaya ya da bir zararı tazmin etmeye yönelik olarak ortaya konan karşılık verme hareketi. Misilleme, orantılılığı öngörmektedir ve genellikle savaş düzeyine varmamaktadır.

Model: Önemli ilişki ve etkileşimleri vurgulayarak anlayışımızı geliştirmeye çalışan, ampirik verilerin teorik temsili.

Modernleşme teorisi: Batılı toplumların geleneksel, sanayi öncesi tarım toplumlarından modern, endüstriyel ve kitlesel tüketim toplumlarına dönüşmelerinin ortaya koyduğu gibi kalkınmanın çizgisel nitelikte sadece bir yolunun olduğunu iddia eden teori.

Modernleşme: Toplumların ‘modern’ ve ‘kalkınmış’ hale gelmesine neden olan ve genellikle ekonomik ilerleme, teknolojik gelişme ve siyasî ve toplumsal yaşamın rasyonel örgütlenmesini ima eden süreç.

Mutlak kazanım: Belirli bir politika veya eylemin, diğer devletler üzerindeki etkisi dikkate alınmaksızın devletlere kazandırdığı fayda.

Mutlak yoksulluk: Gelir düzeyi ya da özellikle gıda, giysi ve barınak gibi sahip olunan kaynakların, ‘fiziki ve manevi varlığın ikisini birden’ korumaya yeterli gelmemesi bağlamında tanımlanan fakirlik standardı.

Müdahale: Bir devletin başka bir devlete karşı onun rızası olmaksızın güce dayalı olarak gerçekleştirildiği eylem.

Mülteci (refugee): Yaşamı, güvenliği veya özgürlüğü tehdit altında olduğu için ülkesini terk etmek zorunda kalan kişi.

Müsamahakârlık: İnsanların kendi ahlâki tercihlerini yapmalarına izin verme konusundaki iyi niyet. Müsamahakârlık, buyurgan hiçbir değer olmadığı anlamına gelir.

Nedensellik: Bir olay veya bir dizi durumla (neden) başka bir olay veya bir dizi durum (etki) arasındaki, ikincinin birincinin sonucu olduğu ilişki biçimi.

Negatif barış: Savaşa yol açan dinamiklerin varlığını devam ettirmesine rağmen savaşın olmadığı veya kısa vadede beklenmediği bir dönem olarak tanımlanan barış.

Negatif haklar: Başkalarının, özellikle de devletin eylemsizliğiyle sahip olunan ve biraz yanıltıcı bir şekilde genellikle ‘masun olma özgürlükleri’ olarak görülen haklar.

Neo-liberal kurumsalcılık: Anarşik niteliğini inkar etmeksizin uluslararası sistem içerisinde işbirliğine dayalı davranışlar için olanakları vurgulayan liberalizm içerisindeki bir düşünce ekolü.

Neo-Marksizm: Marksizmin determinizmi, ekonominin önceliğini ve proleteryanın ayrıcalıklı statüsünü reddeden güncellenmiş ve ihya edilmiş bir şekli.

Neo-realizm: Bazen ‘yeni’ veya ‘yapısal’ realizm de denilen, uluslararası sistemin yapısal kısıtlarını vurgulayarak güç siyaseti modelini değiştiren uluslararası politika perspektifi.

Nesnelcilik: Doğrunun bağımsız olarak yanlıştan ayırt edilebildiği, nesnelere dair yargılar.

Nihilizm: Kelime anlamıyla hiçbir şeye inanmama; bütün geleneksel ahlâki ve siyasî ilkelere reddedilmesi.

Nitelikli oy çokluğu: Devletlerin oy ağırlıklarının (aşağı yukarı) büyüklükleri çerçevesinde olduğu, değişik konularda değişik çoğunlukların arandığı oylama sistemi.

Normatif teori: Davranışlar konusunda, ‘olan’dan ziyade ‘olması gerekene’ dair değer ve standartlar öneren teori.

Nükleer kış: Nükleer patlamaların ortaya çıkacağı duman ve tozun güneşin ışınlarını söndüreceği ve yeryüzündeki ısıları aşırı derecede düşüreceği teorisi.

Nükleer silahlar: Patlama, ısı ve radyasyon etkisi yoluyla hedeflerini yok eden, nükleer füzyon (atom bombaları) ya da nükleer füzyon (hidrojen bombaları) ilkesine göre çalışan silahlar.

Nükleer silahların yayılması: Daha fazla devletin ya da başka aktörlerin nükleer silah elde etmeleriyle (yatay yayılma) ya da mevcut nükleer devletlerin nükleer silahlarını artırmalarıyla (dikey yayılma) nükleer silahların yayılması.

Nükleer şemsiye: Büyük nükleer güçlerin sunduğu garantilerle nükleer olmayan devletlere ya da küçük nükleer güçlere sağlanan koruma; uzatılmış caydırıcılığın bir şekli.

Oksidentalizm/Garbiyatçılık: Batı'nın, özellikle Reform ve Aydınlanma tarafından şekillenen kültürel ve siyasal mirasını reddetmek. 'Batı karşıtlığı'nı ifade eden başka bir terim.

Olağandışı teslim (extraordinary rendition): Yabancı terör şüphelilerinin sorgulanmaları için üçüncü ülkelere yasa-dışı bir şekilde nakledilmeleri.

Onarım (zarar) tazminatı: Savaşın galipleri-nin ceza veya ödül olarak mağluplara yükledikleri, genellikle mâli ödemeleri veya fiziki el koymayı içeren bedel.

Ontoloji: Dünyanın nelerden oluştuğunun ve anlamlı özelliklerinin neler olabileceğinin araştırılması.

Ortak (kolektif) güvenlik: 'Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için' ilkesi çerçevesinde belli sayıda devletin birbirlerini savunma sözü verdikleri ortak savunma fikri ya da uygulaması.

Ortak mal: Bireylerin mahrum bırakılmaya-çağı ve faydalananların karşılığında bir ödeme yapma niyeti taşımadıkları genel faydalar.

Ortak pazar: İşçilerin ve sermayenin dolaşımının serbest olduğu ve ekonomik uyumun ileri düzeylere vardığı belli sayıda devleti içeren bölge; 'tek' pazar olarak da isimlendirilmektedir.

Oryantalizm/Şarkiyatçılık: 'Orient' veya Doğu kültürünün, genellikle çarpıtılmış ve hep küçük gören Batılı varsayımlar temelinde önyargılı biçimde betimlenmesi.

Otarşi: Ekonomik kaynakların güvence altına alınması ve diğer devletlere olan ekonomik bağımlılığın azaltılması amacına yönelik ve genellikle yayılmacılık ve fetihle ilişkilendirilen ekonomik kendine yeterlilik.

Otokrasi: Sözcük anlamı tek bir kişi tarafından yönetim demek olup, siyasî gücün tek bir yönetici ve tipik olarak monarkın elinde toplanmasıdır.

Ozon tabakasının incelenmesi: Dünyanın stratosfer tabakasındaki toplam ozon miktarının azalması, özellikle Antarktika üzerinde 'ozon deliğinin' oluşması.

Ödemeler dengesi: Bir ülkeyle diğer ülkeler arasında gerçekleştirilen görünür ticaret (ihracat ve ithalat), görünmez ticaret (hizmetler) ve yatırım ve krediler şeklindeki sermaye akışı faaliyetleri arasında ortaya çıkan denge.

Önerme: Doğru ya da yanlış olabilecek bir şeyi reddeden veya teyit eden ifade; iddia edilen şey.

Önyargı: İnsanların yargılarını (genellikle farkında varılmadan) etkileyen sempati veya peşin hükümler; önyargı, çarpıtma ima eder.

Özcülük: Psikolojik nitelikli ve davranışla ilgili özelliklerin belirlenmesinde biyolojik faktörlerin çok etkin olduğu düşüncesi.

Öz-gerçekleştirme: Duyarlılıkların geliştirilmesi yoluyla kendini gerçekleştirme. Öz-gerçekleştirme, genellikle bencilliğin ve materyalizmin aşılmasıyla ilişkilendirilir.

Öznellik: Ne doğru ne de yanlış olan ama

duygular, zevkler veya ahlâk anlayışıyla bağlantılı olan ve öznelere (kişilere) dair yargılar.

Pacta sunt servanda: (Latince) Antlaşmaların imzalayan taraflar bakımından bağlayıcı olduğu ve iyi niyetle uygulanması gerektiği ilkesi.

Pan-milliyetçilik: Dağılmış bir halkı ya yayılcılık ya da siyasal dayanışma yoluyla birleştirmeye adanmış bir milliyetçilik tarzı ('pan' sözcüğü, hepsi ya da her anlamına gelir).

Paradigma değişimi: Bir bilgi alanındaki baskın paradigmanın, rakip bir paradigma tarafından yerinden edilme süreci.

Paralı asker: Yabancı bir gücün hizmetine kiralanmış asker.

Parasal birlik: Bir takım devletleri kapsayan bir bölgede tek bir para biriminin tesisi.

Parya devlet: Benimsediği davranış normları tarafından diplomatik izolasyona ve yaygın kınamaya maruz bırakılan ve böylece uluslararası camianın dışına itilen devlet.

Pasifizm: Barışa adanmışlık veya savaş veya şiddetin her koşul altında reddi ('pacific' sözcüğü Latince'den türemiştir ve 'barış yapmak' anlamına gelir).

Paylaşılan egemenlik: Egemenliğin iki yönetime düzeyi arasında paylaştırıldığı ve her birinin belirli konularda üstün ve özerk kontrole sahip olduğu bir anayasal düzenleme.

Perestroika: (Rusça) Sözcük anlamı 'yeniden yapılanma' olup, Sovyetler Birliği'nin merkezi veya planlı ekonomisinde piyasa reformları yapılmasını anlatmak için kullanılır.

Petrolün zirve noktası: Petrol çıkarmanın maksimum düzeye ulaştığı nokta.

Piyasa köktencililiği: Piyasa mekanizmasının bütün ekonomik ve toplumsal sorunlara çözümler önerdiği düşüncesinde ifadesini bulan piyasaya olan mutlak inanç.

Piyasa: Talep ve arz güçlerinin şekillendirdiği

ve fiyat mekanizmaları tarafından düzenlenen bir ticari değiş tokuş sistemi.

Piyasalaşma: Ticari alışveriş ve maddi çıkarlara dayalı piyasa ilişkilerinin, ekonomi boyunca ve muhtemelen de toplumda yaygınlaşması.

Politika ağı: Ortak bir çıkara veya belirli bir alanda genel bir yönelime sahip siyasal aktörler arasındaki sistematik ilişkiler bütünü.

Post-endüstriyel toplum: Üretim sanayilerinden ziyade hizmet sanayilerine dayalı olan ve beyaz yakalı iş-gücünde önemli bir büyümenin buna eşlik ettiği toplum.

Post-pozitivizm: 'Nesnel' gerçeklik fikrini sorgulayan ve onun yerine insanların, içinde yaşadıkları dünyayı kavrama veya 'kurgulama' derecesine vurgu yapan bir bilgiye yaklaşım biçimi.

Pozitif barış: Barışın uyum ve bütünlük olarak tanımlanışı; savaşın yalnızca kendisinin değil, nedenlerinin de ortadan kalkması.

Pozitif haklar: Bir şeye 'sahip olma özgürlüğü' fikri ile ilişkilendirilen ve yalnızca devletin pozitif müdahalesiyle sahip olunan haklar.

Pozitif hukuk: Ahlâki içeriklerinden bağımsız olarak işleyen, uygulanabilir emirler sistemi.

Pozitif özgürlük: Kendini gerçekleştirme ve insani kapasiteleri geliştirme bağlamında tanımlanan özgürlük; bir şey olma ya da bir şey yapma özgürlüğü.

Pozitivizm: Sosyal ve her tür araştırmanın doğa bilimlerinin yöntemleriyle uyumlu olması gerektiğini savunan teori.

Praksis: Özgür yaratıcı etkinlik; baskılara meydan okuyarak dünyayı dönüştürmeye çalışan düşünce veya eylem.

Primordializm (ilkçi yaklaşım): Psikoloji, kültür ve biyolojiden çeşitli biçimlerde elde edilmiş olan ve ulusların kadim ve derin köklere sahip olduğu teorisi.

Radikal feminizm: Cinsiyetle ilgili ayrımların

siyasî açıdan en önemli sosyal ayrımlar olduğu görüşünü ortaya koyan ve bu ayrımların ailedeki ya da ev hayatındaki yapılardan kaynaklandığını savunan feminizm türü.

Rasyonalizm: Dünyanın, rasyonel bir yapısı olduğu varsayımı temelinde mantık yürüterek anlaşılıp açıklanabileceği düşüncesi.

Rasyonel tercih teorisi: Genellikle, rasyonel olarak kendi çıkarını düşünen bireylerin davranışları hakkındaki prosedürel kurallar temelinde modeller inşa edilen bir analiz yaklaşımı.

Rebus sic stantibus: Şartlarda köklü bir değişiklik ortaya çıktığında devletlerin bir anlaşma çerçevesindeki yükümlülüklerini sona erdirebileceklerini ifade eden doktrin.

Reelpolitik: (Almanca: *Realpolitik*) Sözcük anlamı gerçekçi veya uygulanabilir siyasettir. İdealler, ahlâk veya ilkelerden ziyade, pratik kaygılarla şekillenen bir siyaset veya diplomasi türü.

Rekabet devleti: Küreselleşen ekonomide, uzun vadeli rekabet kapasitesini güvence altına almaya yönelik stratejiler izleyen devlet.

Rıza: Kabullenme ya da izin verme; bağlayıcı yükümlülükler ya da yüksek bir otoriteye tâbi olmayı gönüllü bir şekilde kabul etme.

Rönesans: Fransızca kökenli sözlük anlamı ‘yeniden doğuş’ olan, öğrenme ve sanatta önemli gelişmeler kat etmiş klasik Yunan ve Roma’ya yönelik ilginin yeniden canlanmasından ilham alan kültürel bir hareket.

Saldırgan realizm: Uluslararası ortamı kontrol arzularının sınırsız olması nedeniyle devletleri, ‘güç maksimizasyonu’ peşinde koşan aktörler olarak gören bir yapısal realizm türü.

Salınım ticareti: Kyoto Protokolü’ne taraf olan devletlerin genel salınım hedefleri içinde kalarak birbirlerine salınım alıp satmalarına izin veren mekanizma.

Satın alma gücü paritesi: Bazen ‘uluslararası dolar’ temelinde değişik ülkelerin göreceli yaşam

maliyetleri ve enflasyon oranları dikkate alınarak satın alma gücüyle ilgili yapılan hesaplama.

Savaş ağırlığı: Egemen bir devletin yokluğunda, yerel temelli askerileşmiş çetelerin güç yarışına girdiği durum.

Savaş suçu: Bireylerin cezai açıdan sorumlu tutulabildiği savaş hukukunun veya örflerinin ihlal edilmesi.

Savaş tecavüzü: Silahlı çatışma ya da savaş sırasında askerler, diğer savaşçı unsurlar ya da siviller tarafından gerçekleştirilen tecavüz.

Savunmacı realizm: Devletleri, saldırıdan kaçınma arzusuna dünya gücü olmaktan daha fazla öncelik veren ‘güvenlik maksimizasyonu’ aktörleri olarak gören bir yapısal realizm türü.

Selefilik: İslam’a dair lafzi, katı ve tutucu bir yaklaşımla ilişkilendirilen Sünni düşünce ekolü.

Self-determinasyon: Devletin uluslararası sistem içerisinde egemen bağımsızlığa ve özerkliğe sahip olarak kendi kendini yöneten bir varlık olması gerektiğine işaret eden ilke.

Sera gazları: Yerkürenin atmosferinin alt tabakasına ısı hapseden (karbon dioksit, su buharı, metan, nitroz oksit ve ozon gibi) gazlar.

Serbest ticaret bölgesi: Devletlerin, tarifeleri ve ticaret önündeki diğer engelleri azaltmada anlaşmaya vardıkları bölge.

Serbest ticaret: Gümrük tarifeleriyle ya da diğer korumacılık türleriyle sınırlandırılmamış devletlerarası ticaret sistemi türü.

Sermaye: Genel anlamda mâli veya diğer her tür ‘varlık’. Marksistler bu terimi, ‘üretim araçları’nın temsil ettiği birikmiş refahı ifade etmek için kullanmaktaydı.

Sert güç: Bir aktörün (ki genellikle devlettir ama başka bir tür de olabilir), tipik olarak askeri ‘sopa’ veya ekonomik ‘havuç’ şeklinde tehdit veya ödülleri kullanarak başka bir aktörü etkileme yeteneği.

Sert hukuk: Uygulanabilen, dolayısıyla hu-

kuki açıdan bağlayıcı yükümlülükler yükleyen hukuk.

Sınıf bilinci: Sınıf çıkarları hakkında doğru bir farkındalığı ifade eden ve bizatihi bir sınıfı kendisi için bir sınıfa dönüştüren Marksist kavram.

Silahların kontrolü: Silahların üretimi, dağıtımı ve kullanılmasını sınırlandıran anlaşmalar yoluyla silahların yayılmasını sınırlandırmak amacıyla oluşturulan mekanizmalar.

Silahsızlanma: Silahları ya da silah kategorilerini azaltarak ya da ortadan kaldırarak savaşma kapasitesini azaltma.

Sistem teorisi: ‘Sistemlerin’ işleyişine odaklanan; sistemlerin çalışmasını ve gelişimini onları oluşturan unsurlar arasındaki karşılıklı etkileşimler çerçevesinde açıklayan bir inceleme yaklaşımı.

Sivil haklar: Yönetime katılma ve erişme hakları; tipik olarak oy verme hakkı ve diğer siyasal haklar ile ayrımcılığa tâbi tutulmama hakkı.

Sivil milliyetçilik: Siyasal bağlılığın eşit vatandaşlardan oluşan bir toplum vizyonuna dayandığını vurgulayan ve temel sivil değerlere zarar vermeyen etnik ve kültürel çeşitliliğe izin veren bir milliyetçilik biçimi.

Sivil özgürlükler: Devlete değil vatandaşa ait ‘özel’ bir alan tanımlayan haklar ve özgürlükler; devletin kötü muamelelerinden masun olma.

Sorumlu egemenlik: Devlet otoritesinin son kertede egemen bireylerden oluştuğu inancına dayanan, devlet egemenliğinin devletin vatandaşlarına davranma şekline bağlı olduğu fikri.

Sosyal Darwinizm: Toplumsal varoluşun, uluslararası çatışma ve muhtemelen savaşın kaçınılmaz olduğu anlamında ‘en güçlü olanın hayatta kalması’ ilkesi ile rekabet veya mücadele tarafından tanımlandığı inancı.

Sosyal demokrasi: Sosyalizmin ılımlı ve reformist bir kolu olup; kapitalizmin feshedilmesinden ziyade, piyasa ile devlet arasında bir dengeyi savunur.

Sosyal devlet (refah devleti): Vatandaşlarının sosyal refahı konusunda, bir dizi sosyal güvenlik, sağlık, eğitim ve diğer hizmetlerle (her ülkede farklı olsa bile) ifa edilecek şekilde temel sorumluluğu üstlenen devlet.

Sosyal ekoloji: Ekolojik ilkelerin sosyal örgütlenmeye uygulanabileceği ve uygulanması gerektiği fikri; ilk olarak çevreci anarşistler tarafından kullanılmıştır.

Sosyal piyasa: Piyasa ilkeleriyle yapılandırılmış, hükümet müdahalesinden büyük oranda uzak ve uyumun kapsamlı sosyal güvenceler sistemi ve etkin sosyal hizmetlerle sağlandığı bir toplum içerisinde işleyen ekonomi.

Sosyal sermaye: Toplumsal bütünlük, siyasal istikrar ve refahın geliştirilmesine katkı sağlayan ağlar, kurallar ve güven gibi kültürel ve ahlâkî kaynaklar.

Sosyal tefekkür: Daha üst düzey bir farkındalık, kendini bilme ve derin düşünme anlamında, bireyler ve diğer toplumsal aktörlerin hemen hemen sürekli olarak kendi davranışları üzerinde düşünme eğilimi.

Söylem: İnsan etkileşimi, özellikle de iletişim. Söylem, güç ilişkilerini gizleyebilir de, gözler önüne serebilir de.

Sürdürülebilirlik: Bir sistemin belli bir dönemde sağlıklı olan durumunu ve varlığını devam ettirmesi kapasitesi.

Şeriat: Sözlük anlamı ‘yol’ veya ‘yön’dür. Kur’an’da açıklanan ilkelere dayanan kutsal İslam hukuku.

Şirket-içi ticaret: Aynı şirket içerisindeki iki bağlı kurum veya ana şirketle bağlı kurum arasında gerçekleşen ticaret.

Şovenizm: Kendi grup veya halkının üstünlüğü veya baskınlığı hakkındaki irrasyonel inanç. Bu fikir, bir ulus, etnik grup, cinsiyet vs. açısından ileri sürülebilir.

Tampon bölge: Potansiyel (ve daha güçlü) hasımlar arasında yer alan ve özellikle kara-

dan saldırı olasılığını azaltan bölge, devlet ve ya devletler grubu.

Tarife dışı engeller: Hükümetlerin tedarik politikaları, sınırlardaki sistematik gecikmeler ve karmaşık sağlık standartları gibi ithalatın engellenmesinde kullanılan kurallar, düzenlemeler ya da uygulamalar.

Teamül: Çok uzun süredir gerçekleştirildiği ve yaygın şekilde kabul gördüğü için hukuk gücüne ulaşan uygulama.

Teknolojik determinizm: Teknolojik yenilik ve gelişmelerin toplumsal, ekonomik ve siyasal değişimin temel motoru olduğunu varsayan bir tarih teorisi.

Tek-tarafılık: Tek yönlü olmak. Diğer devlet veya kurumlar tarafından sınırlanmaksızın, tek bir devletin çıkar ve amaçları tarafından belirlenen politika.

Teokrasi: Sözlük anlamı Tanrı tarafından yönetimdir. Dini otoritenin, genellikle dinin devlet üzerinde hakimiyeti yoluyla siyasal otoriteden üstün olması gerektiği ilkesi.

Teorik döngüsellik: Bir teorisyenin, analizine kattığı değer ve ön varsayımların etkisinin farkında olması ve bunların oluşturulmasına yardımcı olan tarihsel dinamiklerin anlaşılması.

Ticari liberalizm: Karşılıklı fayda ve genel refahın yanı sıra devletler arasında barışa yol açan serbest ticaretin ekonomik ve uluslararası yararlarını vurgulayan bir liberalizm türü.

Tobin vergisi: Amerikalı iktisatçı James Tobin tarafından önerilen ve döviz alışverişlerine uygulanan bir işlem vergisi.

Topluluk (cemaat): Bir toplumsal grubun kolektif kimliğine, kardeşlik bağlarına, sadakat ve göreve dayalı bir duygu veya ilke.

Toplumsal cinsiyet (gender): Genellikle ‘erkeklik’ ve ‘kadınsılık’ hakkındaki basmakalıp yargılara dayanan erkek ve kadınlar arasındaki sosyal ve kültürel ayırım.

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi: BM’nin, üreme sağlığı, güçlendirme ve iş piyasası konularındaki üç farklı boyutu dikkate alarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan insani gelişme kaybını ölçmek için kullandığı bir ölçek.

Toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılması: Kararlar verilmeden önce kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerinin analiz edilmesini sağlayacak şekilde cinsiyetin karar verme süreçlerine dahil edilmesi girişi.

Toplumsal muhafazakârlık: Toplamların, paylaşılan değerler ve ortak kültürlerden oluşmuş ve gerekli sosyal ‘çimentoyu’ sağlayan bir temele dayanması gerektiği inancı.

Toplumsal sınıf: Genel olarak, üretim araçlarıyla ilişkileri veya mesleki gruplarının gelir ve statüsü temelinde, benzer toplumsal ve ekonomik konumları paylaşan insanlar grubu.

Topyekûn (total) savaş: Düşman hedeflerini kitlesel olarak yok ederek koşulsuz teslim olmasını sağlama amacı taşıyan, geniş çapta zorunlu askerlik ve ekonominin askerî amaçlara yönlendirilmesiyle toplumun tamamının katıldığı bir savaş.

Trajik bireyselleşme: Bilim, siyaset ve diğer uzmanlık sistemlerinin risk yönetme konusundaki başarısızlıkları nedeniyle, bireyin, küresel dünyanın belirsizlikleriyle kendi başına baş etmeye zorlanması durumu.

Tüketimcilik: Kişisel mutluluğu maddi varlıkların tüketimiyle eş tutulduğu bir felsefi ve kültürel olgu.

Ulusal çıkar: Bir toplumun tümüne yarar sağladığı varsayılan dış politika hedef, amaç veya politika tercihleri; ‘kamu çıkarı’ kavramının dış politikadaki muadili.

Ulusal self-determinasyon: Ulusun ege-men bir varlık olması ilkesi; self-determinasyon, hem ulusal bağımsızlığı hem de demokratik yönetimi ima eder.

Uluslararası güvenlik: Genellikle kurallarla yönetilen bir uluslararası düzen içerisinde saldırganı önleme veya cezalandırmaya yönelik önlemler yoluyla devletlerin karşılıklı olarak varlığını sürdürdüğü ve güvenliğinin güvence altına alındığı koşullar.

Uluslararası insani hukuk: Çatışma durumlarında savaşanları ve savaşmayanları korumayı hedefleyen, genellikle savaş hukuku olarak ifade edilen uluslararası hukuk türü.

Uluslararasıılık: Ulusal siyasetin aşkınlığına karşıt olarak; uluslar arasında işbirliği ve uyuma dayanan bir siyaset teorisi ve uygulaması.

Uluslararasılaşma: Sınırlar ve ülkelerarası ilişki ve hareketlerin (örneğin mal, para, insan, mesaj ve fikirlerin), daha yüksek bir karşılıklı bağımlılık yaratacak şekilde artması.

Ulus-ötesicilik: Ulusal sınırları aşan veya ötesine geçen siyasi, toplumsal, ekonomik veya diğer biçimler.

Uzak yakınlık: Uzak gibi görünen bir şeyin aynı zamanda yanı başımızda gibi görüldüğü bir çetrefillikte yatan bir olgu.

Ülke içinde yerinden edilmiş kişi: Silahlı çatışma, yaygın şiddet veya doğal ya da insan yapımı felaketler nedeniyle alışlagelmiş ikametinden kaçmaya zorlanan kişi.

Ülkeler-üstülük: 'Sınır-ötesi' ve 'küresel' ile ilişim ve etkileşimlerin artması sonucunda sosyal yaşamın coğrafi ülke sınırlarının ötesine geçmesi durumu.

Ülkesizleşme: Toplumsal alanların, artık yalnızca ülkesel mekânlar, ülkesel mesafeler ve ülkesel sınırlarla algılanamayacağı bir süreç.

Ürün fetişizmi: Ürünlere sembolik ve toplumsal bir önem atfedilen ve onların insanlar üzerinde hükümrâlık kurmasına izin veren bir süreç.

Üst-anlatı: Toplumu tutarlı bir bütünlük olarak gören evrensel tarih teorisine dayalı bir ideoloji ya da öğretisi.

Vahhabilik: Sünni İslam içerisinde (bazen Selefilik içi bir eğilim olarak da gösterilen) bir iltira muhafazakâr hareket.

Vatanseverlik: Sözcük anlamı, bir insanın anavatanına olan sevgisi; ulusuna veya ülkesine olan psikolojik sadakat bağı.

Vicdani ret: Genelde bir savaş unsuru olarak hareket etmenin ahlâken yanlış olduğu inancına dayalı bilinç temelinde silahlı kuvvetlere zorunlu katılıma itiraz.

Volksgeist: (Almanca). Sözcük anlamı, halkın ruhu; bir halkın kültürü ve özellikle diliyle açığa çıkan organik kimliği.

Wilsoncılık: Woodrow Wilson'ın fikirleri doğrultusunda barışı güvence altına almanın bir yolu olarak demokrasinin yaygınlaştırılmasını vurgulayan bir dış politika yaklaşımı.

World Wide Web: İnternet kullanıcılarına, dünyanın dört bir yanındaki sunucularda depolanan online belge koleksiyonuna internet erişimi sağlayan hiper-metin temelli bir sistem; genellikle sadece WWW veya Web olarak anılır.

Yabancı düşmanlığı (zenofobi): Yabancılardan korkma veya onlardan nefret etme; patolojik etnik merkezcilik.

Yan zarar: Askerî bir operasyon sırasında ortaya çıkan amaçlanmamış veya kazara neden olunan hasar ve zarar (genellikle kibarlık bağında bu ifade kullanılır).

Yapısal güç: Küresel aktörlerin birbiriyle ilişkisi kurduğu, bu nedenle de işlerin nasıl yürütüleceğini etkilediği çerçeveleri şekillendirebilme yeteneği.

Yapısal şiddet: Bireysel ya da grup motivasyonlarından kaynaklandığı varsayılan 'doğrudan şiddetin' aksine, hakimiyet yapısını, baskıyı ya da sömürüyü kalıcı hale getiren ve sosyal yapılardan kaynaklanan şiddet türü.

Yapı-söküm: Felsefi veya diğer metinlerin

gözden kaçan çeşitli kör noktalarına ve/veya çelişkilerine bakarak yakından okunması.

Yaşam merkezli eşitlik (*bicentric equality*): Ekosferde yaşayan bütün organizmaların ve varlıkların eşit ahlâki değere sahip olduğu ve birbirleriyle ilişkili bir bütünün parçası oldukları ilkesi.

Yatıştırma (*appeasement*): siyasî amaçlarını değiştireceği ve özellikle savaşın önlenileceği ümidiyle saldırgana ödünler vermeye dayalı bir dış politika stratejisi.

Yayılma (*spillover*): Bir politika alanındaki bütünleşmenin, yeni hedeflerin ve yeni baskıların ortaya çıkartılmasıyla başka alanlara taşıdığı dinamik süreç.

Yeni işlevselcilik: Bir alandaki bölgesel bütünleşmenin ‘yayılma’ etkisiyle başka alanlarda da bütünleşmeye neden olacağını söyleyen işlevselciliğin değiştirilmiş bir şekli.

Yeni siyaset: Temsil mekanizmalarına ve bürokratik süreçlere güvenmeyen, halk hareketi ve doğrudan eylemden yana bir siyaset türü.

Yeni Sol: Hem ortodoks komünizmi hem de sosyal demokrasiyi reddederek, adem-i merkeziyetçi ve katılımcı demokrasi temelinde yeni bir özgürleşme siyasetini benimseyen solcu düşünce akımı.

Yeni terörizm: Örgütlenmesinin, siyasî karakterinin, motivasyonlarının ve stratejilerinin niteliğinden dolayı ‘geleneksel’ terörizmden daha radikal ve yıkıcı olduğu düşünülen terörizm türü.

Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen: Başka şeyler yanında ticaret hadlerinin değiştirilmesi, düzenlemelerin güçlendirilmesi ve yabancı şirketlerin millileştirilmesi gibi yollarla gelişmekte olan ülkelerin daha iyi korunmasını sağlama amacıyla dünya ekonomisinde reform yapılması önerileri.

Yerelleşme: Genellikle ulus-altı yönetişimin artan önemiyle ilişkilendirilen ve siyasal davranış,

kültürel kimlik veya ekonomik örgütlenmenin temeli olarak yereli tercih eden bir eğilim.

Yeşil devrim: Tarım verimliliğini ciddi şekilde artırmak için zirai ilaçların ve yüksek verimli bitkilerin devreye sokulması.

Yetki devri: Yetkinin, merkezi hükûmetten, egemenlikte payı bulunmayan ve sorumluluk ve otoriteleri tamamen merkezden kaynaklanan alttaki bölgesel veya taşra kurumlarına aktarılması.

Yoksulluk döngüsü: Sağlık, kentsel düzen, siyasî ve ekonomik performans vb. alanlarda ortaya koydukları etkilerle yoksulluğun kendi kendini yenileyen bir olgu haline dönüşmesine neden olan şartlar bütünü.

Yorumlayıcı teori: Dünyayı açıklamaktan ziyade, anlama çabasıyla olay veya sorunlara anlam yükleyen teori.

Yozlaşma: Genellikle rüşvet ve suiistimali içerecek şekilde kişisel çıkarlar peşinde koşulması nedeniyle ‘sıradan’ ya da kamusal sorumlulukların yerine getirilmemesi.

Yönetişim: Genel anlamda, toplumsal yaşamın koordine edilme biçimleri olup, yönetim de bu biçimlerden yalnızca biridir.

Yumuşak güç: İstenen davranışları doğuran norm veya hedeflere uyma veya onları kabul etmeleri konusunda başka aktörleri ikna yoluyla etkileme yeteneği.

Yumuşak hukuk: Bağlayıcı olmayan ve zorla uygulanılamayan hukuk; sadece ahlâki yükümlülükler yükleyen yarı-hukuki araçlar.

Yüksek siyaset: Genelde savunma ve dış politika ve özellikle devletin varlığının devamı konularını ifade etmek için kullanılan birincil öneme sahip sorun alanları.

Yüzeysel ekoloji: Ekolojinin insan ihtiyaçları ve amaçlarıyla ilgili ortaya koyduğu dersleri dikkate alan ve sürdürülebilirlik ve koruma gibi değerlerle ilişkili olan çevreci ideolojik perspektif.

Zaman/mekân sıkışması: Küreselleşen **Zorlama:** Savaş veya saldırı tehdidiyle bir dünyada zaman ve mekânın, iletişim ve etki- kibi, kendi rızası olmadan ödün vermeye zorla- leşimin önünde artık önemli engeller olmak- ma amacına yönelik taktik veya strateji. tan çıktığı fikri.